

## Napsal Arne Laurin

(E\*forum, 19. 04. 2017)

Arnošt Lustig (1889–1945) přišel do Prahy na podzim 1906 coby absolvent jičínské reálky a nastávající posluchač českojazyčné polytechniky. Brzy se stal čilým aktérem studentského spolkového života (zejména v rámci Svazu československého studentstva), pronikl do kruhů literárních i výtvarnických, začal psát do časopisů zprvu studentských (Časopisu pokrokového studentstva, Studentské revue), v r. 1909 zakotvil mezi dvěma týdeníky – jičínskými Pokrokovými listy a pražským českožidovským Rozvojem. Tady a posléze i jinde – srov. provizorní *bibliografii* – Lustig pod několika pseudonymy, z nichž jeden (Arne Laurin) se mnohem později stal jeho novým jménem úředním, utvářel své jméno kritické i beletristické (také překladatelské), první z nich se zjevnou chutí k polemice, ostrému soudu, byť nejednou slabě argumentovanému. Svá kritická vystoupení od počátku neváhal stylizovat jako projevy přísného, vzdělaného a povětšinou zklamaného glosátora, neostýchal se při tom ozřejmovat lokálně politickou rovinu svých invektiv, tedy to, že píše, aby vířil poměry v pražském uměleckém poli: jedny soustavně ponižoval (příkladem budiž série referátů o výstavách v Topičově salonu /Rozvoj, 1910/), jiné – nejednou své kavárenské soupeřníky – vyzdvihoval jako pravé, myslivé a zápasící umělce, nehovící měšťáckému vkusu, většinové poptávce.

Počátkem roku 1913 se Lustig v týdeníku **Národní obzor** (7, 1912/1913, č. 12, 24. 1. 1913, s. 1-2, podepsáno **Arne Laurin**) pozastavil nad nedávno vydanou knihou Šrámkových próz přeložených do němčiny (Flammen, přel. Otto Pick, Leipzig, Ernst Rowohlt Verlag, prosinec 1912), resp. především nad tím, že a jak tento soubor uvedl Hermann Bahr. Na tom základě obecněji traktoval svou představu dobrého prostředkování či propagování. Text – nadepsaný **Češství jako problém** – zde publikujeme (na okraj dokončovaného rukopisu knihy Arne Laurin /1889–1945/: Portrét novináře – výsledku stejnojmenného projektu IPSL financovaného GA ČR 15-06065S). Krom úprav směrem k dnešní pravopisné normě (parfém m. parfum, indiferentní m. indifferenční; syntéza m. synthesa apod.) nahrazujeme Laurinovo důsledné „Herrmann“ v Bahrově jméně patřičným „Hermann“.

Porozumění Laurinovu razantnímu zpochybnění Bahrovy způsobilosti může dopomoci jednak četba pasáže z Otevřeného listu společnosti Národního divadla, který Lustig/Laurin v Národním obzoru nechal otisknout několik týdnů nato – 28. února, v souvislosti s rozhodnutím ředitelství Národního divadla odstranit z repertoáru inscenaci Hebbelovy Judyty („.../ A Společnost [Národního divadla] musí nám dáti vysvětlení i k jiným otázkám. Musí nám říci, proč se nehraje Grillparzer, když je na repertoáru Bahr /.../“), jednak konfrontace s kratším, ne právě lichotivým jubilejním

portrétem, který Lustig zanedlouho Bahrovi věnoval v revui Divadlo (Hermann Bahr padesátníkem, Divadlo 11, 1913, č. 15, 20. 5., s. 236, podepsáno A. L.): „(...) Bahr totiž už dlouho není revolucionářským duchem, který bouřil kdysi Vídeň, dnes se stal ‚hraným‘ autorem a z pohodlně více, než je slušno a vhodné i v samotné povrchní Vídni. Jen fakt, že nám Bahr ve Vídni nenadává, nestačí dle mého mínění k tomu, aby jej český národ oslavoval, když, nota bene, jeho láska k nám je tak platonická, že nedonutila vídeňského autora, aby se naučil aspoň trochu česky. Cílevědomá práce takového pražského O. Picka, který, nešetře námahy ani výloh, uvádí soustavně moderní českou literaturu za hranice, má pro všechny, kdo se nedají lapit na barnumskou reklamu, cenu desetkrát větší než deset platonických lásek desíti Bahrů. A co se už týká uvedení do německé literatury, jde, vím to velmi pozitivně, cesta výhodněji přes mladé německé literáty v Praze. Chce-li se české literatuře tedy mermomocí za hranice...“ Patří se připomenout, že po válce - zjara 1921 - se Laurin a Pick (1887-1940) sešli v redakci deníku Prager Presse, na jehož tvářnosti se poté společně podíleli až do léta 1938.

mt

### **Češství jako problém**

To se nedá odbýt dvěma, třemi slovy. Žádným parfémem chemickým či slovním se to nedá odbýt. Neodhadáš toho ničím, dělej co dělej; v okamžiku, kdy toho nejméně potřebuješ, sedí ti tvoje češství v týle, nezabavíš se ho. A nechtěl bys se ho ani zbavit, byť bys byl sebevíce indiferentním, staneš-li před faktem, že kdosi cizí pokouší se hodnotit to, co je tobě svrchovanou kulturou, co je tvému citovému bytí *conditio sine qua non*. A že to hodnotí snad dosti pietně, jistě však nesprávně. Je s podivem, že vždycky je potřebí popudu z vnějšku (znak indiferentní doby, indiferentních citů, náboženské indiferentnosti!), abychom se snažili nalézt co nejjemnější odstíny své kultury, abychom se snažili být co nejspravedlivější ke každé dobré vůli...

Tož, zase jsme měli nedávno příležitost zamyslet se nad češtvím vůbec a nad svým češtvím zvláště. Jaký je tzv. zděděný charakter českého národa, to se již pokoušela formulovati svým způsobem celá řada lidí; šťastně, nešťastně, vhodně, nemožně; veršem, prózou; prózou beletristickou i vědeckou; dr. Chalupný ve svém spise „Národní povaha česká“ pokusil se zase o jakous takous syntézu všech mínění; přičinil svoje poznatky; šťastně to formuloval. Ale jeho kniha platí sociologům, je správná v celku, a rozhodně nesprávná v jednotlivostech. Jednotlivost jsem například já, který jako člověk cítím svoje češství, chápu je, pojímám je třeba intelektuálně zcela jinak, než jak předepisuje kánon; jednotlivost je například chvíle intenzivněji prožitá, která koriguje prožitá chvíle jiné, jinak prožitá, vložněji, je k nim komentářem, je jim průvodcím a direktivou a cílem.

Není tomu dávno. Za výklady všech pražských knihkupectví se objevila červená knížka. Překlad novel Fráni Šrámka pod společným názvem „Die Flammen“. Žije v Praze

mladý entuziast, Otto Pick se jmenuje, a jeho práce je záslužná, záslužnější než celý život různých nemotorů, kteří referují o našem životě a kultuře do německých a francouzských listů, a o kulturách Francouzů a Němců do listů našich.

Pan Otto Pick je mi sympatičtější. Nezačal problematickým povídáním o věcech, které zná z třetí ruky, poznal český jazyk a snad všechny složky české kultury. Aspoň složky toho, co se nazývá „moderní kulturou“. To, co je posledního „kritikovi“ u nás nejprvnější povinností, vlastní poznání, se v požadavcích, které klademe na naše cizí propagátory, zcela nepochopitelným způsobem anuluje. William Ritter, který píše „Léttres tchèques“ do „Mercure de France“, nezná ani česky! A tak dále. Kapitola o těchto hrdinech by byla velmi bolestná, kdybych v ní chtěl pokračovati. A hlavní znak našich hrdin: jsou to vesměs duchové nejvýše průměrní. K nim patří i Hermann Bahr. Mluvím o něm zvláště. Hermann Bahr napsal předmluvu ke knize překladů ze Šrámka. Nemám pro to jiného slova, nechci-li mermomocí užití pepického žargonu, než: neomalenost. Hermann Bahr má prý zásluhy o náš národ. Prý prolomil hráze německé zaujatosti. Prý... atd. Prolomil-li Hermann Bahr opravdu hráze této zaujatosti, je to ostuda hned několikanásobná. V naší literatuře je totiž řada lidí *aspoň tak dobrých*, jako je Bahr, a nikoho nikdy nenapadlo povyšovati je nějak za cosi velkého. A dají-li si Němci lámati své hradby jen Bahrem, pak z naší strany nebylo o co státi. Pak také nestojí za to, abychom se pokoušeli dostati se za tyto hradby. Vnitřní (tedy jediné kladné!) efekty kultury nejsou závisly od prolomení hrází. Tisíckrát ne! Japoncům přišel čas. I nám by přišel. Později, ale vždycky.

Budiž mi rozuměno. Pan Otto Pick, vyzval-li pana Bahra o své újmě k napsání předmluvy, počítal jistě s vlivem, jaký má jméno Bahrovo na uši jistých německých společností. Počítal patrně dobře. Věděl patrně dobře, co dělá. Moje námitky nejsou namířeny proti němu. Ale ostudou pro nás je, že člověka, který přesahuje Bahra hned o několik hlav, musí právě on uváděti na tzv. evropské fórum. Na evropské fórum vede pro nás cesta přes německou literaturu, rozumí se. Protože přes všechno tlachání o bratrství česko-francouzském, přes všechny šmokovské bankety a telegramy se mezi mladšími Francouzi dosud nenašel člověk, který by rozuměl českému jazyku, neřkuli, aby z něho překládal. Ale jde-li naše cesta k Evropě přes německou literaturu, a je-li třeba jméno některého z německých autorů jako „Entréebillet zur europäischen Kultur“, jak to říkal Heine, pak to mohlo být jméno méně zdiskreditované, než je Bahrovo. Jméno autora, který třeba našemu snažení právě tak málo rozumí jako Bahr.

Nechme neodčinitelných faktů. V předmluvě loajálně přiznal Bahr, že nezná jediné slovanské řeči. V předmluvě je o Šrámkovi nějakých třináct řádek. Třináct řádek, v nichž stačí změnit jméno Šrámkovo v kterékoli jiné, aby všechna přirovnání, velmi opatrnická a nesmírně málo charakterizující, mohla zůstat v platnosti. Jméno Bahrovo by mne uráželo v předmluvě ke každé české knize. Nevím, co o tom soudí jiní, já bych s jeho jménem, s nímž je spojena totální ignorance všeho, co nám alfou i omegou, nechtěl vystupovati. Uráží-li mne všude, tož dvojnásob u knihy Šrámkovy. Nic nepoznal z nejcennějšího charakteru tvorby Šrámkovy, nepoznal vražedné ironie spojené s neméně vražednou melancholií; Kvapila vpletl do předmluvy, jeho ohlížení

cizích vzorů (nevím, jak je pan Kvapil, dnes na jedné straně přeceňovaný a na druhé straně velmi nespravedlivě podceňovaný, spokojen s problematickými komplimenty svého přítele, ale to ovšem jeho věcí), Šrámka srovnal docela s Munchem! Celý český charakter se mu rozplynul pod pohodlným gestem shovívavého dobrodince, který sice nežádá za své dobrodiní odměny, nicméně čeká na uctivé pozdravy. Šrámek a Munch! Odvážil by se nejposlednější žurnalista u nás takového za vlasy přitaženého srovnání? Všechno rozdíl citový, všechno rozdíl dvou kultur, všechny jemné diference, které může postřehnouti jen cvičené oko, jsou zde připlácnuty jako moucha na zeď. Šrámek je sám sebou zajímavým objektem studijním. Jemu ovšem nevadí „charakterizace“ blahovolného propagátora. Ale my, kteří jsme se srdečnou účastí přijímali taktní a noblesní pomoc páne Pickovu, jsme trochu rozčarováni. A bude na místě, začne-li se dnes, kdy se začínají „lámat hradby“, znovu myslet o zvláštním „*signum indelebilis*“, o nesmazatelném znamení, které si všichni, volky nevolky, neseme do života o českém charakteru. U Šrámka například (vzpomeňte!, Šrámek je anarchistou, a anarchista Šrámek stojí v konfliktu se Šrámekem - novelistou) je tento charakter český vysloven - snad proti dobré vůli autorově, ale to je konečně lhostejno - velmi přesně: není tam vlastně jasných chvil (Šrámek se snad jen jednou pokusil o humoresku, která se nezdařila!), není tam čisté radosti - a je-li tam, pak je to zcela primitivní radost venkovského člověka nad rozoranou, vonící půdou; *nad domácí půdou*; je-li tam radost, je promísena vždycky bolestí; bolestí našich dnů, naší bolestí; bolestí, která je druhému nepochopitelná a která je určitě větší než bolest příslušníka jiné kultury; bolestí, která plyne z malosti; která může plynouti i z cudnosti! Neboť není cudnosti, zůstává-li jedinec skrytým, než by si za cenu popularity dal setřítí nejkrásnější pel svého života, svůj národní charakter, který musí být v něm, protože jinak není možno?

Nejsem šovinem. Myslím, že jím nikdy nebudu moci být. Vím, velké akce mají potřebí kompromisů. Ale nejsem ani diplomatem. Nedosti dobře rozumím kompromisům. Snad bych porozuměl rozumným kompromisům, při nichž by bylo omluvou více než *kulturní filantropie* Bahrova! Jiným kompromisům nerozumím a považuji je za kompromitující.

Chci to říci v dobré vůli panu Pickovi. I on, který poznal dosti věcí českého života, mi dá za pravdu. Není přece možná, aby bylo pokračováno v cestě, kterou začal tak jemným povel, způsobem, jak by myslil Hermann Bahr. Mně je jméno Pickovo zárukou dobrých úmyslů. I můj úmysl je dobrý. Upozornit překladatele na nebezpečí, jaké by vzniklo tím, co jsem nazval kulturní filantropií. On, který zná, snad dobře, snad méně dobře, českou literaturu ve vrcholných zjevech, ví jistě, že jí toho není třeba!

[www.ipsl.cz](http://www.ipsl.cz)